

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2018|039 VAN 14 JUNI 2018

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN CHÂTEAU DU PRINCE LÉOPOLD IN OVERIJSE, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 14 MEI 2018

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 14 juni 2018 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 14 mei 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige bescherming als monument van Château du Prince Léopold, gelegen Sint-Jansbergdreef 16 te Overijse. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de bescherming van Château du Prince Léopold als monument vast. Artikel 1 verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.

Op basis van het afbakeningsplan stelt de commissie vast dat de tuin mee door de bescherming wordt gevat. De tuin wordt evenwel niet beschreven in het dossier of in artikel 2 van het beschermingsbesluit en werd slechts in beperkte mate gedocumenteerd in de fotoregistratie bij het beschermingsbesluit.¹ Er worden ook geen beheersdoelstellingen voor de tuin geformuleerd. De erfgoedwaarde van de tuin is aldus onduidelijk. De commissie vraagt deze verder te duiden, of de tuin uit de afbakening te sluiten.

Verder merkt de commissie op dat de koelcel in de kelder wordt uitgesloten van de bescherming. Het inhoudelijk dossier verduidelijkt dat dit gebeurt omwille van de 'ruïneuze toestand'. In het bijgevoegde fotodossier wordt één foto van de koelcel opgenomen. De commissie vraagt de uitsluiting op basis van de 'ruïneuze toestand' verder te motiveren en wijst erop dat de koelcel net het 'moderne comfort' illustreert waarnaar het inhoudelijk dossier meermaals verwijst.

3. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische en architecturale waarde die de bescherming verantwoorden en beschrijft de aanwezige erfgoedkenmerken en erfgoedelementen die het te beschermen monument typeren.

De historische en architecturale erfgoedwaarde van het gebouw worden uitvoerig gededd. De commissie merkt op dat in de beschrijving van de historische erfgoedwaarde tevens wordt gerefereerd aan andere erfgoedwaarden. Zo heeft het gebouw een culturele waarde als toeristische trekpleister voor het dagjestoerisme van de Brusselse burgerij. Verder wordt ook gealludeerd op de ruimtelijk-structurende waarde, als gevolg van de strategische inplanting van het gebouw op een druk kruispunt en recht tegenover de bedevaartkapel Onze Lieve Vrouw Willerieken. De commissie vraagt te onderzoeken of de culturele en ruimtelijk-structurende waarde afzonderlijk kunnen worden toegekend.

¹ Er werden wel foto's van de tuin, de twee monumentale bomen, de wandelpaden en de octogonale verharding van het voormalige tuinpaviljoen opgenomen in de fotobijlage bij het inhoudelijk dossier. Deze werkwijze is ongebruikelijk.

4. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het beschermingsbesluit. De commissie ondersteunt de algemene beheersdoelstelling (1°) die uitgaat van een geïntegreerde aanpak met respect voor de draagkracht van het gebouw. Het is tevens positief dat vervanging van de lage bijgebouwen in de oksel van het gebouwencomplex (6°) expliciet wordt toegestaan.

Wat de aanbevelingen inzake het terugbrengen of restaureren van niet bewaarde oorspronkelijke elementen betreft (3° en 5°) merkt de commissie op dat in de loop der jaren heel veel wijzigingen gebeurden, zowel aan het exterieur als in het interieur van het gebouw. Het is aldus geen evidentie dat deze zaken stuk voor stuk hersteld zouden worden. De commissie benadrukt dat steeds moet worden uitgegaan van de referentietoestand zoals vastgelegd in artikel 2 MB. Herstel kan niet afgedwongen worden. Bijkomend vraagt de commissie zich af of de aanbevelingen werden afgestemd met de geplande nieuwe invulling van het pand.² De commissie wijst er op dat het pand momenteel leeg staat en baat heeft bij een kwalitatieve nieuwe invulling. Deze invulling en eventueel noodzakelijke aanpassingswerken moeten uiteraard de bewaarde erfgoedkenmerken en -elementen respecteren. Anderzijds meent de commissie dat hierbij voldoende ruimte moet worden gelaten voor het inbrengen van hedendaagse elementen.

5. Artikel 4 van het ministerieel besluit bevat de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De commissie kan deze ondersteunen.
6. In artikel 5 van het beschermingsbesluit worden de toelatingsplichtige handelingen opgesomd. De commissie kan deze grotendeels ondersteunen. Wat toelatingsplichten 1° en 6° inzake de aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem en het uitvoeren van omgevingswerken betreft, verwijst de commissie naar haar bemerking in paragraaf 3. De erfgoedwaarde van de tuin is onvoldoende duidelijk om de toelatingsplichten 1° en 6° te verantwoorden. De commissie vraagt de noodzaak van deze toelatingsplichten aldus verder te duiden, of deze te schrappen.
7. De commissie formuleert tot slot enkele bemerkingen bij het inhoudelijk dossier:
 - Op pagina 16 en 17 wordt duiding gegeven bij de zeldzaamheid van het Château du Prince Léopold. Dit is positief. Er zouden in Vlaams-Brabant slechts zes hotels geïnventariseerd en twee hotels beschermd zijn. De commissie merkt op dat hierbij evenwel niet verwezen wordt naar het Château de Groenendael dat ondergebracht werd in de voormalige priorij van Groenendael die als monument werd beschermd. De commissie vraagt te verduidelijken in hoeverre het Château du Prince Léopold uniek is ten opzichte van het Château de Groenendael, dat een gelijkaardige (ontstaans)geschiedenis kent.
 - Met betrekking tot de visuele relatie van het château met de bedevaartkapel Onze Lieve Vrouw Willericken bevat het dossier enkele passages die enigszins tegenstrijdig lijken. Op pagina 6 staat dat *'de visuele relatie met de tegenovergelegen kapel verloren ging'*, terwijl dit op pagina 10 wordt genuanceerd. Hier is sprake van de behouden visuele link. De commissie vraagt hieromtrent duidelijkheid te scheppen.
 - Het dossier geeft aan dat de naam "Prince Léopold" verwijst naar de hertogen van Brabant en het Belgisch vorstenhuis. Het is evenwel onduidelijk welke 'Prince Léopold' bedoeld zou worden: de overleden zoon van Leopold II (tevens kroonprins en Hertog van Brabant, maar overleden in 1869) of de latere Koning Leopold III (geboren in 1901, dus net voor de bouw van het hotel).

² Zie <https://www.katrix.be/copie-de-projets-en-cours>, waar sprake is van de creatie van 12 wooneenheden en 1600m² burelen. Start van de werken voorzien in september 2018.

8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van Château du Prince Léopold in Overijse. De commissie vraagt:

- Verder duiding te geven bij de erfgoedwaarde van de tuin en desgevallend de nodige foto's, beschrijvingen, beheersdoelstellingen en toelatingsplichten op te nemen of de tuin uit de afbakening te sluiten en de toelatingsplichten 1° en 6° te schrappen;
- De uitsluiting van de koelcel uit de bescherming bijkomend te motiveren;
- Te onderzoeken of de culturele en ruimtelijk-structurende waarde afzonderlijk kunnen worden toegekend;
- Verdere duiding te geven bij beheersdoelstellingen 3° en 5°, en bij nieuwe invullingen van het monument voldoende ruimte te laten voor het inbrengen van hedendaagse elementen;
- Een aantal zaken in het inhoudelijk dossier te verduidelijken.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweirtdt

Voorzitter